

O trudnej sztuce porozumienia. *Na wieży Babel* Wisławy Szymborskiej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: Marshall B. Rosenberg, *Porozumienie bez przemocy*, Warszawa 2014, s. 33.
- Źródło: *Wieża Babel*, [w:] *Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań - Warszawa 1991, s. 32.
- Źródło: Chantal St-Hilaire, *Dyskusja bez klótni*, Warszawa 2015, s. 5.

- Źródło: Wisława Szymborska, *Na wieży Babel*, [w:] tejże, *Widok z ziarnkiem piasku*, Poznań 1997, s. 28.

O trudnej sztuce porozumienia. *Na wieży Babel* Wisławy Szymborskiej

Autor nieznany, *Wieża Babel*, XVII w.
Źródło: domena publiczna.

Głównym celem komunikacji między ludźmi jest osiągnięcie porozumienia. Być uważnie słuchanym i rozumianym to klucz do szczęścia w życiu osobistym i podstawa współpracy z innymi ludźmi. Gdy staramy się jasno wyrażać nasze poglądy, uczucia i potrzeby, a mimo to zostajemy źle zrozumiani, rodzi się w nas uczucie frustracji, gniewu, osamotnienia. Dlaczego porozumienie między ludźmi jest tak trudne do osiągnięcia? Biblijna *Księga Rodzaju* poprzez historię budowniczych wieży Babel ukazuje, że brak porozumienia jest karą za ludzką pychę – gdy ludzie pomyśleli, że mogą dosięgnąć nieba, Bóg pomieszał im języki, odbierając możliwość współpracy i ukończenia dzieła. Ten „brak wspólnego języka” możemy rozumieć dosłownie i myśleć o trudnościach, jakie napotykamy w kontaktach z obcokrajowcami. Możemy też myśleć o nim jako o metaforze i czytając wiersz *Na wieży Babel*, razem z Wisławą Szymborską zastanowić się, dlaczego osoby mówiące jednym językiem, bliskie sobie, mimo łączących je więzi nie potrafią się porozumieć.

Twoje cele

- Poznasz warunki skutecznej komunikacji międzyludzkiej.
- Zbadasz sposoby i cele wykorzystania motywu biblijnego w literaturze współczesnej.
- Stworzysz zasady ułatwiające porozumienie między ludźmi.

Przeczytaj

O autorce

Wisława Szymborska (1923–2012) to jedna z najwybitniejszych polskich poetek współczesnych, uhonorowana w 1996 roku literacką Nagrodą Nobla. Charakteryzując swoją twórczość, mówiła: „wysoko sobie cenię dwa małe słowa: «nie wiem». Małe, ale mocno uskrzydłone. Rozszerzające nam życie na obszary, które mieszczą się w nas samych, i obszary, w których zawieszona jest nasza nikła Ziemia”. W swoich utworach poetyckich w charakterystycznym ironicznym, a zarazem serdecznym tonie podejmowała zarówno wielkie filozoficzne pytania o istotę człowieczeństwa, sens życia, jak i problemy dnia codziennego, relacji międzyludzkich: przyjaźni, miłości, wrogości.

Wisława Szymborska podczas uroczystości wręczenia Nagrody Nobla.

Źródło: Wikimedia Commons, tylko do użytku edukacyjnego.

Wiersz *Na wieży Babel*, którym będziesz się zajmować, pochodzi z tomu *Sól* wydanego w 1962 roku. Już sam tytuł utworu odsyła nas do innego tekstu kultury – biblijnej opowieści o wieży Babel, zawartej w *Księdze Rodzaju*.

Polecenie 1

Przeczytaj fragment *Księgi Rodzaju* i zastanów się nad powodami niepowodzenia budowy wieży Babel.

“ Wieża Babel

Mieszkańcy całej ziemi mieli jedną mowę, czyli jednakowe słowa. A gdy wędrowali ze wschodu, napotkali równinę w kraju Szinear i tam zamieszkali. I mówili jeden do drugiego: „Chodźcie, wyrabiamy cegłę i wypalmy ją w ogniu”. A gdy już mieli cegłę zamiast kamieni i smołę zamiast zaprawy murarskiej, rzekli: „Chodźcie, zbudujemy sobie miasto i wieżę, której wierzchołek będzie sięgał

nieba, i w ten sposób uczynimy sobie znak, abyśmy się nie rozproszyli po całej ziemi”. A Pan zstąpił z nieba, by zobaczyć to miasto i wieżę, które budowali ludzie, i rzekł: „Są oni jednym ludem i wszyscy mają jedną mowę, i to jest przyczyną, że zaczęli budować. A zatem w przyszłości nic nie będzie dla nich niemożliwe, cokolwiek zamierzą uczynić. Zejdźmy więc i pomieszajmy tam ich język, aby jeden nie rozumiał drugiego!”. W ten sposób Pan rozproszył ich stamtąd po całej powierzchni ziemi, i tak nie dokończyli budowy tego miasta. Dlatego to nazwano je Babel, tam bowiem Pan pomieształ mowę mieszkańców całej ziemi. Stamtąd też Pan rozproszył ich po całej powierzchni ziemi. (Rdz 11, 1–9)

Źródło: *Wieża Babel*, [w:] *Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań - Warszawa 1991, s. 32.

Malarska interpretacja biblijnej opowieści o budowie Wieży Babel. Pieter Bruegel (starszy), *Wieża Babel*, 1563.

Źródło: domena publiczna.

Wieża Babel – i co dalej?

Wisława Szymborska już w tytule swojego wiersza przywołuje biblijną opowieść o wieży Babel. Zabieg ten to tzw. [nawiązanie intertekstualne](#). Wskazuje ono, że historia biblijna będzie ważnym środkiem do zinterpretowania sensu utworu. Przypomnij sobie, jakie aspiracje mieli budowniczo wieży Babel. Dlaczego Bogu nie spodobały się ich zamiary i jak postanowił ich ukarać? Odpowiedzi na te pytania wskażą drogę najtrafniejszej interpretacji tekstu Szymborskiej.

Polecenie 2

Przeczytaj wiersz *Na wieży Babel* Wisławy Szymborskiej. Spróbuj wyobrazić sobie, kim są osoby mówiące i w jakiej sytuacji się znajdują. Zanotuj swoje spostrzeżenia.

((Wisława Szymborska

Na wieży Babel

– Która godzina? – Tak, jestem szczęśliwa,
i brak mi tylko dzwoneczka u szyi,
który by brzęczał nad Tobą, gdy śpisz.
– Więc nie słyszałaś burzy? Murem targnął wiatr,
wieża ziewnęła jak lew, wielką bramą
na skrzypiących zawiasach. – Jak to, zapomniałeś?
Miałam na sobie zwykłą szarą suknię
spinaną na ramieniu. – I natychmiast potem
niebo pękło w stubłysku. – Jakże mogłam wejść,
przecież nie byłeś sam. – Ujrzałem nagle
kolory sprzed istnienia wzroku. – Szkoda,
że nie możesz mi przyrzec. – Masz słuszość,
widocznie to był sen. – Dlaczego kłamiesz,
dlaczego mówisz do mnie jej imieniem,
kochasz ją jeszcze? – O tak, chciałbym,
żebyś została ze mną. – Nie mam żalu,
powinna była domyślić się tego.
– Wciąż myślisz o nim? – Ależ ja nie płaczę.
– I to już wszystko? – Nikogo jak ciebie.
– Przynajmniej jesteś szczerą. – Bądź spokojny,
wyjadę z tego miasta. – Bądź spokojna,
odejdę stąd. – Masz takie piękne ręce.
– To stare dzieje, ostrze przeszło
nie naruszając kości. – Nie ma za co,
mój drogi, nie ma za co. – Nie wiem
i nie chcę wiedzieć, która to godzina.

Źródło: Wisława Szymborska, *Na wieży Babel*, [w:] też, *Widok z ziarnkiem piasku*, Poznań 1997, s. 28.

Dlaczego się nie rozumiemy?

Wisława Szymborska nadała wierszowi postać dialogu (na który wskazują użyte w zapisie myślniki) pomiędzy **bohaterami lirycznymi**, których płęć możesz określić dzięki rodzajowi gramatycznemu czasowników. Szybko zauważysz, że rozmowa ta ma nietypowy przebieg. Podmiot liryczny relacjonuje wypowiedzi bohaterów, ale w nie ingeruje, nie dopowiada wyjaśnień, pozostaje ukryty za **sytuacją liryczną** i tym samym zostawia zadanie wyciągnięcia wniosków odbiorcy, co jest zabiegiem typowym dla **liryki pośredniej**. Przebieg rozmowy oraz tytuł nadany tekstowi każą skoncentrować uwagę na kwestii porozumienia. Warto przypomnieć sobie, jakie warunki muszą zostać spełnione, by zostało ono osiągnięte.

Słownik

bohater liryczny

osoba występująca w tekście poetyckim, opisywana przez podmiot liryczny lub przezeń cytowana

liryka pośrednia

odmiana liryki, w której podmiot liryczny nie ujawnia się bezpośrednio, zajmuje pozycję obserwatora lub sprawozdawcy sytuacji lirycznej

nawiązanie intertekstualne

świadome i celowe nawiązanie w jednym tekście do innego tekstu, np. poprzez zacytowanie lub sparafrazowanie jego fragmentu, umieszczenie w jednym tekście bohaterów, miejsc czy motywów zaczerpniętych z innego tekstu bądź naśladowanie stylu innego tekstu

sytuacja liryczna

ogół zjawisk przedstawionych w utworze lirycznym; na sl. składają się przede wszystkim: charakterystyka podmiotu lirycznego i bohatera lirycznego (kto mówi?, do kogo mówi?), okoliczności, w których mówi podmiot liryczny (gdzie?, kiedy?), jego stosunek do opisywanego świata (jak?)

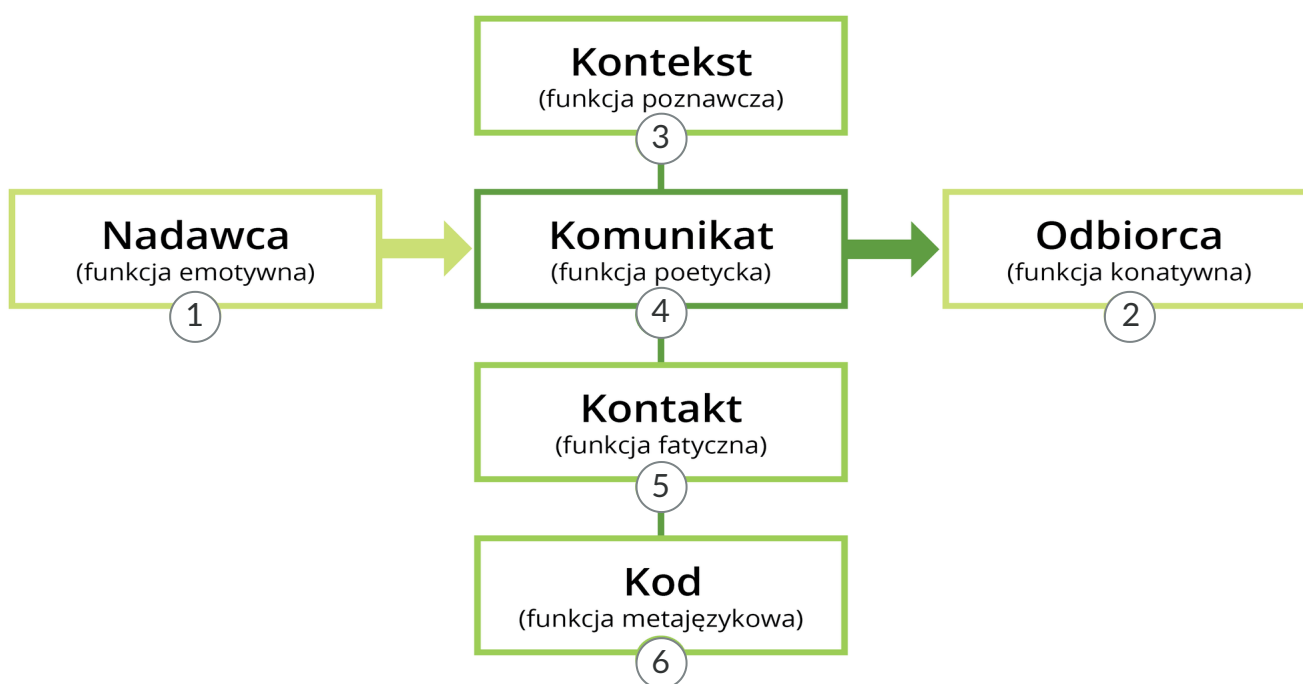
Schemat

Jak się porozumieć?

Znany XX-wieczny rosyjski językoznawca Roman Jakobson stworzył schemat komunikacji językowej uwzględniający sześć elementów niezbędnych do jej zaistnienia.

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem Romana Jakobsona i spróbuj odnieść jego elementy do sytuacji w wierszu Wisławy Szymborskiej „Wieża Babel”.

1

Funkcja emotywna

zwana także ekspresywną, skupia się na nadawcy komunikatu. Służy wyrażaniu, uczuć, emocji, stanów psychicznych, opinii lub poglądów.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P167aBERa>

2

Funkcja konatywna

zwana także perswazyjną lub impresywną, skupia się na odbiorcy komunikatu. Służy wpływaniu na uczucia, emocje lub decyzje odbiorcy. Najczęściej spotykana w reklamie, tekstach perswazyjnych oraz codziennych komunikatach mających nakłonić kogoś do czegoś.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P167aBERa>

3

Funkcja poznawcza

zwana także kognitywną, referencyjną lub przedstawieniową, skupia się na kontekście komunikatu. Odsyła ona do elementów świata mających wpływ na zrozumienie i właściwą interpretację komunikatu, np. miejsca, czasu, celu sytuacji komunikacyjnej.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P167aBERa>

4

Funkcja poetycka

zwana też autoteliczną, skupia się na samym komunikacie, na jego wartości estetycznej. Spełniają ją środki stylistyczne, których używamy w celu wzmocnienia efektu artystycznego komunikatu.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P167aBERa>

5

Funkcja fatyczna

skupia się na kontakcie między nadawcą a odbiorcą komunikatu. Służy głównie podtrzymaniu kontaktu lub upewnieniu się, czy odbiorca nadal nas słyszy.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P167aBERa>

6

Funkcja metajęzykowa

zwana także metalingwistyczną, skupia się na kodzie (języku) komunikatu.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P167aBERa>

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/P167aBERa>

Zgodnie z powyższym schematem akt komunikacji wymaga nadawcy i odbiorcy, którzy posiadają wspólny język (kod) służący do tworzenia komunikatu, mają ze sobą kontakt (niekoniecznie bezpośredni, twarzą w twarz – może to być również kontakt przez telefon czy internet) i działają we wspólnym kontekście, tj. mają zbliżoną wiedzę na temat wycinka rzeczywistości, którego dotyczy komunikat. Badacze komunikacji zwracali uwagę, że schemat Jakobsona nie jest wystarczający, ponieważ nie uwzględnia m.in. emocji rozmówców i ich chęci lub niechęci porozumienia. Brytyjski filozof języka Paul Grice w odpowiedzi na ten problem sformułował cztery **reguły konwersacyjne**, których spełnienie ma gwarantować osiągnięcie porozumienia. Są to:

1. Reguła ilości nakazująca przedstawianie tylu informacji, ile potrzeba dla osiągnięcia celu (nie mniej i nie więcej).
2. Reguła jakości nakazująca mówienie prawdy.
3. Reguła odniesienia nakazująca mówienie na temat.
4. Reguła sposobu nakazująca mówienie jasno i zrozumiale.

Polecenie 2

Przeanalizuj powyższy schemat i do każdej z jego części stwórz opis sytuacji lub własny przykład wypowiedzi ją ilustrującej.

Funkcja poznawcza

Funkcja emotywna

Funkcja poetycka

Funkcja konatywna

Funkcja fatyczna

Funkcja metajęzykowa

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Uzupełnij pola podanymi rzeczownikami, przypisując wymienione emocje bohaterom wiersza – kobiecie lub mężczyźnie.

Uczucia kobiety

rezygnacja

miłość

obojętność

zainteresowanie

zazdrość

złość

ekscytacja

znużenie

radość

Uczucia mężczyzny

Nie występują emocje

Ćwiczenie 2

Zaznacz stwierdzenia trafnie charakteryzujące sytuację bohaterów wiersza.

- ☐ Niemożność porozumienia prowadzi parę bohaterów do rozstania.
- ☐ Oboje w jednakowy sposób interpretują wydarzenia ze wspólnej przeszłości.
- ☐ Emocje obojga pozostają niezmiennie przez cały czas rozmowy.
- ☐ Oboje przeżywają negatywne emocje.
- ☐ Uważnie słuchają siebie nawzajem.
- ☐ Każde z nich jest skoncentrowane na własnych uczuciach.

Ćwiczenie 3

Rozważ przyczyny braku porozumienia między bohaterami wiersza Wisławy Szymborskiej. Prześledź dialog przedstawiony na poniższej ilustracji i zastanów się, jaką wspólną przeszłość mogą mieć bohaterowie wiersza. Swoje spostrzeżenia zanotuj poniżej.

1

„Więc nie słyszałaś burzy? Murem targnął wiatr, wieża ziewnęła jak lew, wielką bramą na skrzypiących zawiasach.”

2

„Jak to, zapomniałeś? Miałam na sobie zwykłą szarą suknię spinaną na ramieniu.”

3

„Masz słuszność, widocznie to był sen.”

4

„Dlaczego kłamiesz, dlaczego mówisz do mnie jej imieniem, kochasz ją jeszcze?”

5

„I to już wszystko?”

6

„Nikogo jak ciebie.”

7

„To stare dzieje, ostrze przeszło nie naruszając kości.”

8

„Nie ma za co, mój drogi, nie ma za co.”

O czym mówi mężczyzna?

O czym mówi kobieta?

Czego oczekuje mężczyzna?

Czego oczekuje kobieta?

Ćwiczenie 4

Oceń prawdziwość stwierdzeń zawartych w tabeli.

Twierdzenie	Prawda	Fałsz
Bohaterowie wiersza spełniają regułę odniesienia Grice'a, ponieważ rozmawiają na jeden temat.	☐	☐
Bohaterowie wiersza dysponują wspólnym kodem (w rozumieniu Jakobsona).	☐	☐
Bohaterowie wiersza nie mogą się porozumieć z powodu braku wspólnego kontekstu (w rozumieniu Jakobsona).	☐	☐
Bohaterowie wiersza spełniają regułę ilości Grice'a, ponieważ przekazują sobie wszystkie istotne informacje.	☐	☐

Ćwiczenie 5

Wyobraź sobie, że jesteś terapeutą i masz pomóc parze bohaterów wiersza porozumieć się. Zaproponuj zestaw reguł (po dwie dla każdego z bohaterów), które umożliwią osiągnięcie tego celu. Reguły zapisz w 2. osobie liczby pojedynczej, w trybie rozkazującym.

Reguły dla mężczyzny

1

2

Reguły dla kobiety

1

2

Ćwiczenie 6

Do fragmentów tekstu dopasuj nazwy występujących w nich środków artystycznych.

dzwoneczka u szyi –

wieża ziewnęła –

ziewnęła jak lew –

w stubtysku –

ożywienie

neologizm

oksymoron

personifikacja

epitet

zdrobnienie

porównanie

hiperbola

Ćwiczenie 7

Przyjrzyj się stwierdzeniom dotyczącym bohaterów wiersza i zastanów się nad ich prawdziwością. Zajmij stanowisko wobec każdego z nich, formułując argument na poparcie swojego zdania.

1. Kobieta jest bardziej niż mężczyzna skupiona na przeszłości.

2. Mężczyzna jest bardziej niż kobieta skupiony na świecie zewnętrznym.

3. Kobieta pragnie rozstania.

4. Mężczyzna pragnie rozstania.

Ćwiczenie 8

Źródło: domena publiczna.

Ćwiczenie 9

Uzupełnij wypowiedzi bohaterów wiersza samodzielnie wymyślonymi zdaniami tak, by stworzyć dialog spełniające reguły konwersacyjne Grice'a.

– Tak, jestem szczęśliwa.

– Więc nie słyszałaś burzy? Murem targnął wiatr, wieża ziewnęła jak lew, wielką bramą na skrzypiących zawiasach. –

– O tak, chciałbym, żebyś została ze mną.

– Nikogo jak ciebie.

Zapoznaj się z fragmentem pochodzącym z książki psychologa Marshalla B. Rosenberga *Porozumienie bez przemocy*, a następnie zanotuj inne niż podane przez autora przykłady komunikatów, które mogą świadczyć o wyparciu się odpowiedzialności rozmówców.

((Marshall B. Rosenberg

Porozumienie bez przemocy

Kolejnym typem komunikatów odcinających od życia jest wyparcie się odpowiedzialności. Komunikat odcinający od życia zaćmiewa naszą świadomość tego, że każdy z nas odpowiada za własne myśli, uczucia i czyny. Często używane słowo „musieć” – tak jak w zdaniu „Pewne rzeczy człowiek po prostu robić musi, chce czy nie chce” – może być przykładem, jak tego rodzaju frazeologia zamąca poczucie odpowiedzialności za własne występki. Wyrażenie „przez ciebie czuję się...” – na przykład w zdaniu „Przez ciebie czuję się winny” – to kolejny przykład, jak język ułatwia odmowę wzięcia na siebie odpowiedzialności za własne uczucia i myśli.

Źródło: Marshall B. Rosenberg, *Porozumienie bez przemocy*, Warszawa 2014, s. 33.

Dla nauczyciela

Autorka: Małgorzata Kosińska-Pułka

Przedmiot: język polski

Temat: O trudnej sztuce porozumienia. „Na wieży Babel” Wisławy Szymborskiej.

Grupa docelowa: uczniowie III etapu edukacyjnego, liceum, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich.

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989r.;

2) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów. akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

6) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi.

Zakres rozszerzony

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: Spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

3) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie,
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturowej.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- odczytuje główną myśl tekstów literackich,
- wyszukuje i selekcionuje informacje w tekstach literackich,
- analizuje funkcjonowanie motywu kulturowego (pomieszanie języków) w tekstach kultury,
- dostrzega wartości uniwersalne literatury.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa kierowana,
- przekład intersemiotyczny,
- metoda ćwiczeń przedmiotowych,
- samokształcenie.

Formy zajęć:

- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- samokształcenie,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki,
- zasoby multimedialne zawarte w e materiale,
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda,
- reprodukcje,
- lektury szkolne.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Nauczyciel z wyprzedzeniem dzieli zespół uczniów na trzy grupy i prosi o przygotowanie na podstawie dowolnych źródeł mini-referatów na temat trzech obrazów: Bronisław Linke, *Czerwony autobus*; Edward Hopper, *Nocne marki*; Banksy, mural (policjant przeszukujący dziewczynkę). Opisują zdarzenie i miejsce, postacie oraz ich zachowanie.

Faza wstępna

1. Nauczyciel rozpoczyna zajęcia od rozmowy o sytuacjach życiowych, w których uczniowie próbowali zaradzić brakowi porozumienia. Uczestnicy zajęć swobodnie opowiadają o swoich przeżyciach. Udzielają odpowiedzi na pytanie nauczyciela, czy takie sytuacje ułatwiają funkcjonowanie w społeczeństwie.
2. Nauczyciel prosi przedstawicieli zespołów o zreferowanie efektów swojego samokształcenia. Wskazani uczniowie wygłaszają minireferaty o obrazach i sytuacjach na nich ukazanych (miejsce, postacie, zachowania). Uczniowie dostrzegają, że wszystkie analizowane obrazy ukazują przede wszystkim brak porozumienia ludzi, alienację jednostek w tłumie. Są zrealizowane w różnym czasie, różnymi technikami.
3. Przedstawienie celu i tematu zajęć.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel zapoznaje uczniów z fragmentem *Księgi Rodzaju* o budowaniu wieży Babel oraz z wierszem Wisławy Szymborskiej *Na wieży Babel*.
2. Uczniowie, wykorzystując informacje o schemacie Romana Jakobsona (e-materiały), tworzą własny schemat do wiersza Wisławy Szymborskiej. W tym celu ustalają pytania do każdej części schematu, a następnie odpowiadają na nie pisemnie. W ich notatkach powinny się znaleźć informacje o tym:
 - kim jest nadawca?
 - kim odbiorca wiersza?
 - czego dotyczy desygnat, czyli wycinek rzeczywistości wykreowanej przez Wisławę Szymborską?
 - jaki jest kontakt między nadawcą i odbiorcą?
 - co jest kodem w wierszu (swoistym akcie komunikacji)?
 - co jest komunikatem?
3. Wskazywani uczniowie rozwiązują kolejne ćwiczenia interaktywne dotyczące wiersza, szczególnie ćwiczenie 1, 2, 3, i 4. Realizację zadań przedstawiają na forum klasy. Nauczyciel komentuje udzielone odpowiedzi, w razie konieczności uzupełnia je.

4. Uczniowie rozwiązują ćwiczenie 6. Po ustaleniu nazw zastosowanych środków artystycznego wyrazu nauczyciel rozmawia z uczniami o funkcji tych zabiegów językowych w wierszu Wisławy Szymborskiej.

5. Uczniowie wykonują ćwiczenie 7. Wymieniają się spostrzeżeniami. Realizację zadania porównują z piramidą potrzeb ludzkich według Abrahama Masłowa. Komentują swoje wypowiedzi, dostrzegając, że najważniejsza dla ludzi jest potrzeba samorozwoju, uznania i przynależności, a do ich zaspokojenia konieczne jest porozumiewanie się.

6. Nauczyciel zapisuje na tablicy pytanie: **Jak mówić, żeby wszyscy się słuchali i rozumieli?**

Uczniowie dzielą się swoimi spostrzeżeniami o zasadach skutecznej komunikacji. Ustalają rejestr rad i wskazówek ułatwiających porozumiewanie się.

7. Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów. Wybrany uczeń formułuje wniosek. Przykład:

Warto zastanawiać się nad sposobami komunikowania się, snuć na ten temat refleksje. Stawiać pytania:

((Chantal St-Hilaire

Dyskusja bez kłótni

Czym byłoby życie bez słów, bez komunikowania się, bez dyskusji? W jaki sposób mielibyśmy powiedzieć sobie, kim jesteśmy i czego oczekujemy? W jaki sposób dzielilibyśmy się naszą wiedzą, doświadczeniami, przeżyciami, uczuciami? Można by oczywiście posługiwać się pismem, ale byłoby to męczące. [...] Komunikowanie się jest jedną z najważniejszych, podstawowych potrzeb istoty ludzkiej.

Źródło: Chantal St-Hilaire, *Dyskusja bez kłótni*, Warszawa 2015, s. 5.

Zadanie domowe:

Nauczyciel przedstawia uczniom temat zadania domowego:

Wykorzystując schemat aktu komunikacji Romana Jakobsona, zapisz w nim wszystkie możliwe, twoim zdaniem, zakłócenia przebiegu językowego porozumiewania się ludzi. Swoje odpowiedzi sformułuj w związku z wszystkimi sześcioma elementami schematu.

Wykonując to zadanie, możesz skorzystać z arkusza egzaminacyjnego z roku 2018. W pierwszej części arkusza maturalnego z języka polskiego znajduje się fragment wypowiedzi Wojciecha Bonowicza *Profesja stulecia* i wiązka zadań krótkiej odpowiedzi, w tym streszczenie logiczne. Na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

z łatwością odnajdziesz ten arkusz i schemat odpowiedzi do wskazanych zadań o braku komunikacji między ludźmi (www.cke.edu.pl).

Materiały pomocnicze:

Chantal ST-Hilaire, *Dyskusja bez kłótni*, Warszawa 2015.

H. Norman Wright, *Sztuka porozumiewania się*, Warszawa 1996.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie na podstawie schematu R. Jakobsona przygotowują scenki ilustrujące zastosowanie różnych funkcji języka.